

บทที่ 5

การวางแผนและงบประมาณฟาร์ม

การที่เราจะเริ่มต้นปฏิบัติงานสิ่งใดก็ตาม ต้องรู้จักที่จะวางแผนก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้ เพราะการวางแผนช่วยให้การทำงานของเรามีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมีมากขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีโอกาสที่จะประสบกับความล้มเหลวหรือการขาดทุนนั้นน้อยลงนั่นเอง โดยปกติการลงทุนในกิจการใดๆก็ตาม รวมถึงการทำธุรกิจฟาร์มจะต้องมีความเสี่ยงในการทำธุรกิจไม่มากนักน้อยขึ้นอยู่กับประเภทของธุรกิจ การวางแผนจะช่วยให้เกษตรกรมองเห็นภาพรวมของกิจการฟาร์มของตน รู้ถึงองค์ประกอบต่างๆที่จะเกิดเป็นธุรกิจฟาร์ม คาดคะเนอุปสรรคและปัญหา และสามารถออกแบบวางโครงสร้างการทำงานออกมาอย่างเป็นระบบได้ชัดเจน ลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้การวางแผนจะช่วยให้เราคิดอย่างรอบคอบในเรื่องต่างๆ อันจะนำไปสู่เรื่องของการกำหนดงบประมาณที่จะต้องใช้ในการฟาร์ม เรื่องงบประมาณเป็นเรื่องที่สำคัญมากๆ การลงมือประกอบกิจการโดยไม่รู้ที่ศรัทธาทางไม่รู้งบประมาณที่ต้องใช้เป็นเรื่องที่น่าเสี่ยงต่อความล้มเหลวของธุรกิจ สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้ส่วนหนึ่งของการจัดการที่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการต้องตระหนักถึงเสมอ

ความหมายของการวางแผนการทำฟาร์ม

การวางแผนการทำฟาร์ม ก็คือ การวางแผนเกี่ยวกับธุรกิจการทำฟาร์ม สำหรับคำว่า การวางแผนเป็นคำพูดกลางๆ ที่สามารถใช้ได้กับธุรกิจทุกประเภท ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

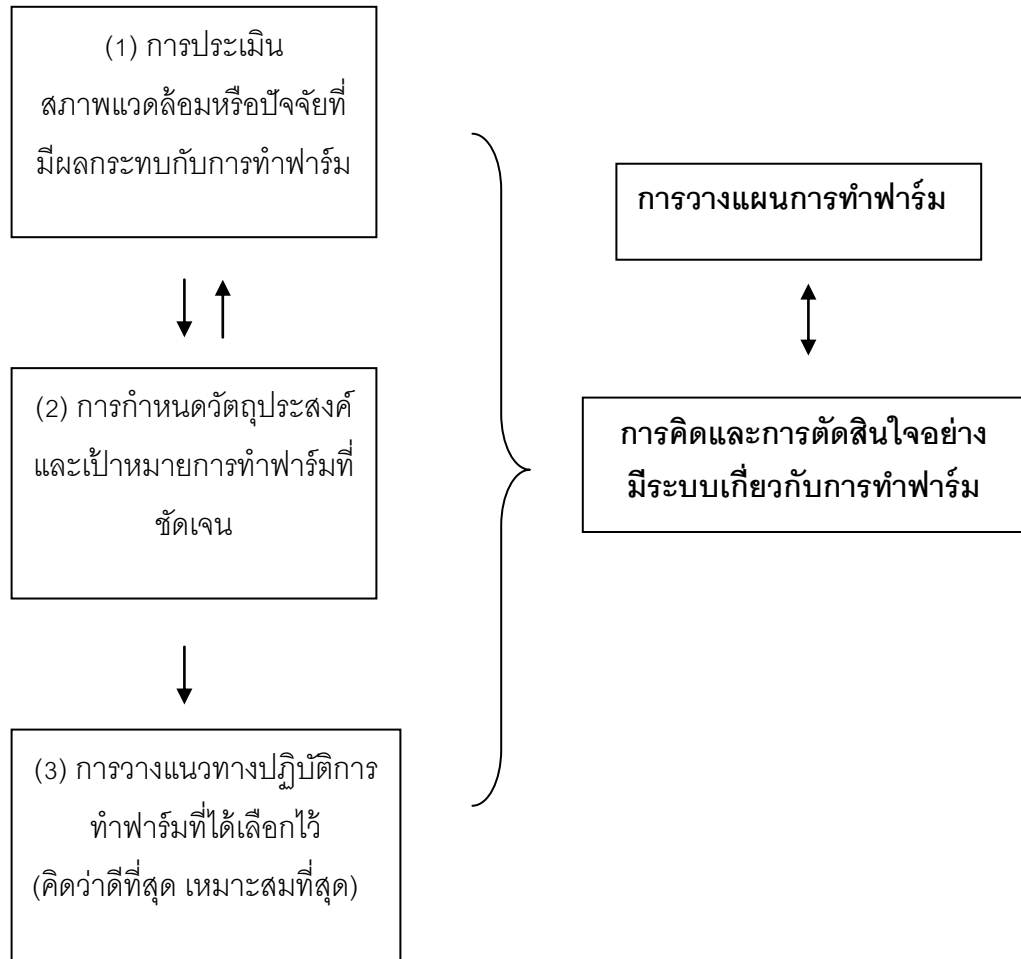
การวางแผน หมายถึง การกำหนดเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้ล่วงหน้า โดยการศึกษาข้อมูลต่างๆและแนวทางปฏิบัติที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ (สมคิด บางโม, 2542, หน้า 82)

การวางแผน หมายถึง กระบวนการของการใช้ความคิดและการตัดสินใจ โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะทำแล้วหาขั้นตอนการปฏิบัติและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรทางการบริหารอันประกอบด้วย คน เงิน วัสดุ และการจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ไว้หลายๆ วิธี แล้วตัดสินใจเลือกขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด (ศิริพร พงศ์ศิริโรจน์, 2543, หน้า 59)

การวางแผน หมายถึง การออกแบบของการตัดสินใจในอนาคต เพื่อให้สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จ โดยการเลือกใช้แนวทาง และการปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ (อำนาจ แสงสว่าง, 2544, หน้า 31)

การวางแผน หมายถึง กระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการว่าจะทำอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ หากจะกล่าวในแง่ของสถานการณ์การวางแผนเป็นกระบวนการในการเผชิญกับความไม่แน่นอนโดยการกำหนดการกระทำขึ้นล่วงหน้าเพื่อให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกับ 2 อย่าง คือ จุดหมายปลายทางกับวิธีการ จุดหมายปลายทางก็คือจะทำอะไร วิธีการก็คือจะทำอย่างไร (เสนาะ ตีเขาวัว, 2546, หน้า 83)

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปคือ **การวางแผนการทำฟาร์ม** หมายถึง การคิดและการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำฟาร์มอย่างมีระบบ คำว่ามีระบบหมายความว่าได้มีการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบโดยได้ทำการประเมินสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำธุรกิจฟาร์มอย่างละเอียด และได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำฟาร์มไว้ชัดเจน อีกทั้งได้กำหนดทางเลือกอันเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานฟาร์ม ที่มีความสอดคล้องและสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายการทำฟาร์มให้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามที่คาดหวัง



รูปภาพที่ 12 แสดงความหมายของการวางแผนการทำฟาร์ม

ที่มา: (เบญจมาศ ลักษณะนิยานนท์, 2547, หน้า 5)

การวางแผนการทำฟาร์ม เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของธุรกิจฟาร์ม ซึ่งทรัพยากรทั้งหมดในฟาร์มนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ตามศาสตร์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ ได้แก่

1. ที่ดิน

ที่ดินแต่ละแห่งมีสภาพภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศแตกต่างกัน ดังได้กล่าวถึงไปบ้างแล้วในบทที่ 1 ความแตกต่างดังกล่าว ทำให้ดินมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน มีค่าความเป็นกรดเป็นด่าง ความร่วนซุยของดิน ปริมาณของอินทรีย์สารต่างกัน ซึ่งหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นที่ดินที่เราเลือกใช้เพื่อทำการผลิต จะเป็นตัวกำหนดชนิดของพืชที่ปลูกและสัตว์ที่เลี้ยงด้วยว่าพืชและสัตว์ชนิดใดที่จะเหมาะสมกับดินประเภทนั้นๆ หากเป็นธุรกิจประเภทอื่นๆที่ไม่ใช่ทางการเกษตร คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของที่ดินตามที่กล่าวมานั้น ไม่ถือเป็นสาระสำคัญ ที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูงมากเมื่อเทียบกับปัจจัยกลุ่มอื่นๆ ฉะนั้นการวางแผนการลงทุนหรือจัดทำงบประมาณในส่วนของปัจจัยชนิดนี้ต้องให้การพิจารณาให้รอบคอบอย่างยิ่ง

2. ทุน

คำว่าทุน อาจมีผู้เข้าใจผิดว่าหมายถึงเงินที่นำมาใช้ในการประกอบธุรกิจเท่านั้น แต่แท้จริงแล้ว ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์ยังหมายถึง เครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ทางการเกษตร ปุ๋ย และรวมถึงเมล็ดพันธุ์ด้วย ปัจจัยการผลิตต่างๆที่เราซื้อหามาใช้ประกอบการผลิตนั้นส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มของทุนนั่นเอง ทุนเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าที่ดิน แม้ว่ามูลค่าของแต่ละรายการจะมีน้อยแต่มีปริมาณที่ต้องใช้มาก ซึ่งรายการเหล่านี้มีผลต่อผลกำไรของธุรกิจ เกษตรกรควรต้องรู้จักรายการของทุนแต่ละชนิด และวางแผนและจัดทำงบประมาณอย่างละเอียดเช่นกัน ปัจจัยการผลิตชนิดจะทำให้กิจการต่างๆของฟาร์มดำเนินไปได้ หากมีเฉพาะที่ดินแต่ไม่มีเงินลงทุนในการซื้อพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงเงินทุนที่ใช้หมุนเวียนในกิจการฟาร์ม ธุรกิจฟาร์มก็ไม่สามารถอยู่รอดได้

3. แรงงาน

แรงงานในธุรกิจฟาร์ม หากเป็นธุรกิจเจ้าของคนเดียวหรือที่เรียกว่าเกษตรกรรายย่อยนั้น มักใช้แรงงานในครอบครัว แต่ผู้ประกอบการควรต้องวางแผนการจัดทำงบประมาณตลอดจนการบันทึกบัญชีให้มีรายการจ่ายสำหรับค่าแรงด้วย แม้ไม่มีการจ่ายเงินในทางปฏิบัติก็ตาม ซึ่งจะได้กล่าวถึงเหตุผลและความสำคัญของการลงรายการในการวางแผนและจัดทำงบประมาณและการ

ลงบัญชีต่อไป แรงงานในลักษณะนี้มักมีราคาต่ำไม่สูง เนื่องจากเน้นความสามารถด้านแรงกายมากกว่า แต่เกษตรกรต้องวางแผนและจัดทำงบประมาณค่าแรงงานด้วยจะได้ทราบค่าใช้จ่ายที่แท้จริง อีกทั้งแรงงานเกษตรกรมักต้องการมากในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว จึงต้องวางแผนไว้ให้พร้อม หากเป็นธุรกิจฟาร์มที่มีขนาดใหญ่ขึ้นอาจอยู่ในรูปห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท แรงงานจะมีค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น และอาจต้องจ้างแรงงานที่มีความถนัดเฉพาะด้านด้วย ในกรณีนี้การวางแผนจะละเอียดขึ้น และงบประมาณที่จัดทำมีรายละเอียดมากขึ้นด้วย

4. การประกอบการ

การประกอบการก็ต้องอาศัยผู้ประกอบการเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ เป็นผู้ที่ต้องนำเอาเทคนิควิธีการที่สะดวก มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารจัดการฟาร์ม สำหรับปัจจัยการผลิตชนิดนี้มองไม่เห็นเป็นรูปธรรม แต่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการวางแผน การประกอบการเป็นปัจจัยที่สำคัญมากเพราะจะครอบคลุมปัจจัยการผลิตทั้งสามตัวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และเป็นตัวแปรสำคัญที่จะบ่งบอกว่า การบริหารจัดการปัจจัยการผลิตของฟาร์มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุประสิทธิผลได้มากน้อยเพียงใด กล่าวโดยสรุปก็คือผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มจะต้องนำเอาเทคนิคการประกอบการมาใช้จัดการกับปัจจัยการผลิตทั้งสามอย่างข้างต้นนั่นเอง

ผู้ที่เคยศึกษาทางด้านการบริหารจัดการ อาจมีข้อสงสัยว่า ในวิชาบริหารกล่าวว่า ทรัพยากรพื้นฐานหรือปัจจัยการผลิตประกอบไปด้วย 4m's อันได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์หรือแรงงานคน (Man), เงิน (Money), วัตถุดิบอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักร (Material), การประกอบการ (Management) แต่ในทางเศรษฐศาสตร์ปัจจัยการผลิตกลับเป็น 4 ประเภทดังได้กล่าวไปแล้วนั้น แท้จริงแล้ว ปัจจัยการผลิตหรือทรัพยากรพื้นฐานที่ใช้ในการประกอบการ ซึ่งก็สุดแล้วแต่จะเรียกกันของทั้งสองศาสตร์นั้น หมายความว่าถึงสิ่งๆเดียวกัน ศาสตร์ทุกศาสตร์จะมีการเชื่อมโยงความรู้ถึงกันและกันไม่มุมมองใดก็มุมมองหนึ่ง เราจะเข้าใจสิ่งต่างๆที่มองเห็นหากสามารถบูรณาการและส่งผ่านเชื่อมโยงความรู้ได้ สำหรับการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยพื้นฐานในการผลิต หรืออาจเรียกว่าทรัพยากรพื้นฐานการผลิตของทั้งสองศาสตร์นั้น จะได้อธิบายให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 20 แสดงการเปรียบเทียบทรัพยากรพื้นฐานในการผลิตของการบริหารและเศรษฐศาสตร์

ทรัพยากรพื้นฐานในการผลิตของการบริหาร/การจัดการ	เทียบได้กับ	ทรัพยากรพื้นฐานในการผลิตของเศรษฐศาสตร์
ทรัพยากรมนุษย์หรือแรงงานคน (Man)	เทียบได้กับ	แรงงาน
เงิน (Money)	เทียบได้กับ	ทุน
วัตถุดิบ, อุปกรณ์เครื่องมือ, เครื่องจักร (Material)	เทียบได้กับ	ทุน และ ที่ดิน
การประกอบการ (Management)	เทียบได้กับ	การประกอบการ

ที่มา: (เบญจมาศ ลักษณะนิยานนท์, 2547, หน้า 8)

ความสำคัญของการวางแผนการทำฟาร์ม

กระบวนการวางแผนเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง ช่วยให้ธุรกิจของฟาร์มได้รับประโยชน์หลายประการ สามารถสรุปได้เป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนช่วยให้ประสบความสำเร็จ

การปฏิบัติงานใดๆก็ตามจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ หากมีการวางแผนที่ดี ทั้งนี้เพราะแผนช่วยทำให้เห็นภาพรวมของการปฏิบัติ และทำให้พิจารณารอบคอบ ตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นก่อนลงมือปฏิบัติ จึงต้องคิดเตรียมการรองรับปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น โอกาสที่จะประสบความสำเร็จ การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การวางแผนช่วยให้เกิดการประหยัด

เมื่อการวางแผนต้องถูกพิจารณาในภาพรวม ดังนั้นจึงมองเห็นภาพการทำงานชัดเจนขึ้น ปัจจัยการผลิตใดๆก็ตามไม่ว่าจะเป็นเงินทุน เครื่องมืออุปกรณ์ แรงงาน จะถูกใช้อย่างคุ้มค่า เกิดการประหยัดในด้านค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังหมายถึงการประหยัดในเรื่องของระยะเวลา ได้มีการวิจัยพบว่า เวลาในการวางแผนจะแปรผกผันกับเวลาปฏิบัติ คือในเวลาวางแผนมาก เวลาในการปฏิบัติจะน้อยลงกว่าการไม่วางแผนนั่นเอง

3. การวางแผนช่วยย้ลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอน

ธุรกิจฟาร์มเป็นธุรกิจที่มีความเสี่ยงหลายด้านที่ต้องคำนึงถึง เช่น ความเสี่ยงในกระบวนการผลิตเนื่องจากต้องขึ้นอยู่กับฤดูกาลและสภาพดินฟ้าอากาศ ภัยธรรมชาติ ความเสี่ยงกับโรคและแมลง ความเสี่ยงจากการนำเสียของสินค้า และความเสี่ยงด้านตลาดและราคา เป็นต้น การวางแผนจะช่วยลดความเสี่ยงลงได้ เพราะเกษตรกรจะมีการเตรียมการรองรับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนดังกล่าว

4. การวางแผนเป็นการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการควบคุม

การวางแผนการทำธุรกิจไม่ว่าธุรกิจประเภทใด เป็นการวางแผนทางไว้ให้ปฏิบัติตามแผน หมายความว่าแผนจะเป็นตัวควบคุมการทำงานหรือการปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด แต่แผนที่ดีต้องมีความยืดหยุ่นไว้ด้วยเช่นกัน เพื่อถ้าหากสภาพการณ์ภายนอกมีการเปลี่ยนแปลง เกษตรกรหรือผู้ประกอบการธุรกิจจะได้สามารถปรับตัวได้

5. การวางแผนช่วยให้เกิดนวัตกรรมหรือความคิดสร้างสรรค์

การวางแผนเป็นกระบวนการคิดแบบรอบยอด แต่การคิดแบบนี้ต้องใช้ความรู้ เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในที่มีผลกระทบต่อการทำงาน ดังนั้นจะทำให้เกิดความคิดต่อยอดได้ อีกทั้งการพบเห็นปัญหาและอุปสรรคจากการได้คิดวางแผน อาจทำให้เห็นช่องทางใหม่ๆ เทคนิคใหม่ๆ สร้างผลผลิตสินค้าและบริการใหม่ๆ ให้กับผู้บริโภคและสังคมประเทศชาติได้

6. การวางแผนช่วยพัฒนาแรงจูงใจ

จากที่ได้อธิบายถึงการเกิดความคิดสร้างสรรค์ในข้อที่ 5 นั้นทำให้ส่งเสริมการพัฒนาแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงาน เพราะทราบวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดของธุรกิจตนเองว่า จะไปที่จุดใด ทำอย่างไร จึงจะไปให้ถึงจุดนั้นได้

7. การวางแผนช่วยให้เกิดการแข่งขัน

การวางแผนทำให้เกิดการแข่งขัน และการแข่งขันนำมาซึ่งการพัฒนาประสิทธิภาพ เกิดความเจริญรุ่งเรือง เมื่อการวางแผนช่วยให้โอกาสประสบความสำเร็จของธุรกิจมีมากขึ้น หน่วยธุรกิจหรือธุรกิจฟาร์มที่ตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน ก็ย่อมจะทำการวางแผนในการทำธุรกิจฟาร์มของตน เกษตรกรคนอื่นๆ ที่ต้องการจะประสบความสำเร็จด้วย ก็หันมาวางแผนกิจการของตนเองบ้าง เพื่อให้ทัดเทียมกับฟาร์มอื่นๆ

แผนมีความสำคัญเพราะให้ประโยชน์มากมายดังได้กล่าวไปแล้วนั้น แต่อย่างไรก็ตาม บางครั้งผู้ประกอบการก็คิดว่าตนได้วางแผนไว้ค่อนข้างดีแล้ว แต่ผลลัพธ์ที่ออกมากลับไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ ทั้งนี้เนื่องจากว่า แผนก็มีข้อจำกัดได้เช่นกัน ข้อจำกัดเหล่านี้เองที่ทำให้แผนของเราล้มเหลว ข้อจำกัดเหล่านี้ได้แก่

1. การขาดข้อมูลที่เชื่อถือได้

แผนที่เราได้วางไว้นั้น ต้องอาศัยข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผน ดังนั้นหากข้อมูลที่เรานำมาใช้ในการวางแผนเป็นข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้ หมายความว่าไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้น แผนที่เราได้กำหนดไว้นั้นก็ไม่มีประโยชน์ เมื่อนำไปใช้จึงไม่ช่วยให้การปฏิบัติงานดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพราะเป็นแผนที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงนั่นเอง เมื่อปฏิบัติตามจึงประสบกับความล้มเหลว

2. อิทธิพลจากปัจจัยที่ควบคุมได้บ้างและควบคุมไม่ได้เลย

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานอันใดอันหนึ่งนั้นมียู่มากมายในระบบซึ่งเป็นระบบเปิด ทั้งปัจจัยภายนอกระบบและภายในระบบ (คำว่าระบบหมายถึงธุรกิจฟาร์ม) เกษตรกรไม่สามารถควบคุมปัจจัยเหล่านี้ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะปัจจัยภายนอกซึ่งอาจควบคุมได้บ้างหรือไม่ได้เลย เช่น สภาพเศรษฐกิจ โรคระบาด การเมือง ภัยธรรมชาติ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้แผนต้องประสบกับความล้มเหลว

3. ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้นำแผนไปใช้

โดยปกติผู้ที่เป็นคนคิดวางแผนคือเจ้าของธุรกิจแต่ผู้ที่จะปฏิบัติไม่ใช่เฉพาะผู้ที่เป็นคนคิดวางแผนเท่านั้น แต่เป็นทุกคนที่มีส่วนร่วมในธุรกิจ ดังนั้นอาจตีความจากแผนแตกต่างกันไป ต้องขึ้นกับว่าแผนชัดเจน ละเอียดเพียงใด ดังนั้นการผิดพลาดในการปฏิบัติงานที่ผิดไปจากแผนนั้น จึงเป็นเหตุให้องค์การประสบกับความล้มเหลวได้

กล่าวโดยสรุปในเรื่องของการวางแผน ก็คือ เมื่อทำการวางแผน ผลผลิตที่ได้จากการวางแผนก็คือ "แผน" แผนนี้มีหน้าที่ที่จะตอบคำถามให้ได้ว่า ใคร (Who), ทำอะไร (What), ทำทำไม (Why), ทำที่ไหน (Where), ทำอย่างไร (How) จึงจะรวดเร็ว, และทำเมื่อใด (When)

หลักการวางแผนฟาร์ม

การวางแผนฟาร์ม เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สุดในการวางแผนฟาร์ม เกษตรกรควรต้องสามารถเขียนออกมาได้ตั้งแต่กระบวนการวางแผน เกษตรกรต้องคิดและตัดสินใจออกมาได้ว่าจะทำการจัดวางแผนฟาร์มของตนอย่างไร เป็นจุดอ่อนของเกษตรกรจำนวนมากที่เพิกเฉยต่อการวางแผนฟาร์ม เนื่องจากเห็นว่าที่ดินที่ใช้ในการทำฟาร์มของตนนั้นมีขนาดเล็ก และตนมีความรู้ดีอยู่แล้วว่าจะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์อย่างไร อีกทั้งการเห็นว่าเป็นการเสียเวลา แต่แท้จริงแล้วการเสียเวลาเพียงเล็กน้อย แต่ทำให้ได้ผลคุ้มค่า เนื่องจากเกษตรกรจะสามารถวางแผนการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ได้เป็นอย่างดี ใช้ประโยชน์จากพื้นที่เหล่านั้นได้อย่างคุ้มค่าสูงสุด พืชและสัตว์บางชนิดใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีความสัมพันธ์เกื้อหนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อกันอย่างใดอย่างหนึ่ง การคิดให้รอบคอบจึงมีผลต่องบประมาณและค่าใช้จ่ายต่างๆในการดำเนินงาน อีกทั้งมีความเป็นระเบียบ สวยงาม ง่ายต่อการเข้าไปจัดการภายใน การออกแบบวางแผนฟาร์ม หลักการวางแผนฟาร์มจึงควรต้องคำนึงถึงประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

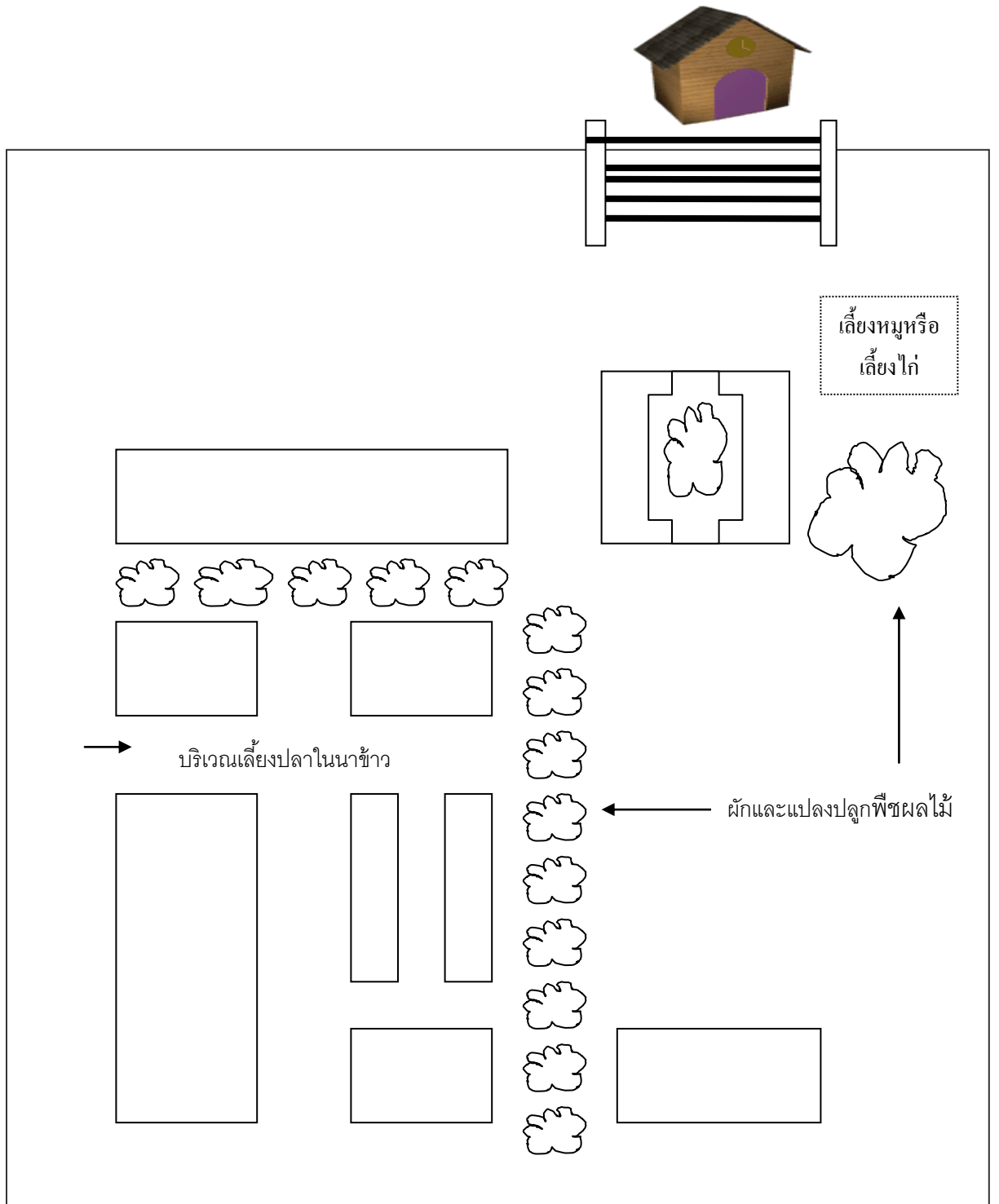
1. พื้นที่ใช้สอยให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุ้มค่า
2. ง่ายและสะดวกต่อการเข้าไปจัดการงานฟาร์ม
3. ควบคุมอากาศรอบๆฟาร์มได้
4. ดูแลง่ายและเสียค่าใช้จ่ายต่ำ
5. ให้ความสะอาดและสวยงามตามสภาพ

สำหรับข้อมูลที่เราต้องวิเคราะห์เพื่อใช้ประกอบในการวางแผนฟาร์ม เนื่องจากสภาพพื้นที่และสภาพภูมิอากาศแตกต่างกัน ดังนั้นฟาร์มแต่ละแห่งแต่ละพื้นที่อาจแตกต่างกันได้ แต่โดยทั่วไปก็จะมีหลักการคล้ายๆกัน ข้อมูลที่เราต้องวิเคราะห์ ได้แก่

1. การวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ รูปร่าง องค์ประกอบทางธรรมชาติ เช่น สภาพป่า สภาพพื้นที่ดิน แหล่งน้ำและลักษณะทางภูมิศาสตร์อื่นๆ
2. การวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เช่น ลมฟ้า อากาศ ปริมาณแสงแดด ปริมาณความชื้น ฝน

3. การวิเคราะห์เกี่ยวกับชุมชน ความต้องการของคนในชุมชนต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้ง
4. วิเคราะห์ความต้องการของเจ้าของฟาร์ม ว่ามีความต้องการอย่างไร มุ่งที่จะผลิตพืชหรือสัตว์ชนิดใดเป็นหลัก พืชหรือสัตว์จะเลือกอย่างละกี่กิจการ เป็นต้น
5. วิเคราะห์จำนวนคนทั้งหมดที่มีอยู่ในฟาร์ม ตลอดจนกลุ่มคนที่จะมาใช้หรือให้บริการงานฟาร์ม เพื่อจะได้วางแผนฟาร์มให้สามารถรองรับคนเหล่านี้ได้สะดวก

ปัจจุบันได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการทำเกษตรพอเพียง หรือเกษตรผสมผสานซึ่งได้มีหลักการวางแผนฟาร์มให้มีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงปลาในสระ อาจใช้สูตรแบ่งพื้นที่ เป็น 30: 30: 30: 10 ก็ได้ ซึ่ง 30 แต่ละตัวหมายถึงสัดส่วนที่ใช้ (1) ปลูกพืชหรือปลูกข้าว (2) เลี้ยงสัตว์พันธุ์หรือสัตว์เลี้ยงขาย และ (3) พื้นที่สำหรับทำสระเลี้ยงปลา เป็นต้น (4) ส่วน 10 นั้นหมายถึงพื้นที่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นทางเดิน เป็นต้น ต่อไปเป็นตัวอย่างของการออกแบบวางแผนฟาร์มแบบผสมผสานของเกษตรกร ดังแสดงในภาพที่ 13



รูปภาพที่ 13 แสดงตัวอย่างการวางผังฟาร์มแบบเกษตรแบบผสมผสาน

ที่มา: (ลัดดา พิศาลบุตร, 2539, หน้า 215)

สำหรับหลักการของเกษตรพอเพียงหรือเกษตรผสมผสานมีดังนี้

1. ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ
 - 1.1 ให้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ (ครอบครัว ชุมชน รัฐบาล)
 - 1.2 ความพอเพียง คือความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอ
2. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอมและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
3. ด้านสังคมและชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการจัดการอย่างชาญฉลาด ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความยั่งยืน
5. ด้านเทคโนโลยี ใช้เทคโนโลยีเฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ใช้พื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง
6. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมมุ่งเน้นการเพิ่มรายได้ ปัจจุบันมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ
7. แนวทางด้านการผลิตทางการเกษตร ควรเป็นดังนี้

มีการส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม และการเกษตรผสมผสาน เพื่อให้เกษตรกรพัฒนาตนเองแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการทำกิจกรรมเหล่านี้

 - 7.1 การปลูกพืชผักสวนครัว ลดค่าใช้จ่าย และสมุนไพรเพื่อสุขภาพ
 - 7.2 การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และใช้วัสดุเหลือใช้เป็นปัจจัยการผลิต(ปุ๋ย)
 - 7.3 การปลูกไม้ผลสวนหลังบ้าน และไม้ใช้สอยในครัวเรือน
 - 7.4 การเลี้ยงปลาในร่องสวน ในนาข้าวและแหล่งน้ำเพื่อเสริมรายได้
 - 7.5 การเลี้ยงไก่พื้นเมือง และไก่ไข่ ประมาณ 10-15 ตัวต่อครัวเรือนเพื่อเป็นอาหาร
 - 7.6 การทำก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ เป็นต้น

ความหมายของงบประมาณงานฟาร์ม

คำว่า “งบประมาณงานฟาร์ม” ก็คือ งบประมาณที่เกี่ยวข้องกับงานของธุรกิจฟาร์ม สำหรับคำว่า “งบประมาณ” เป็นคำกลางๆที่ใช้กับธุรกิจใดก็ได้ ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า งบประมาณไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

งบประมาณ หมายถึง ประมาณการรายรับและรายจ่าย (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2548)

งบประมาณ หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาหนึ่งโดยให้บรรลุเป้าหมายของกิจการซึ่งงบประมาณนั้นจะแสดงเป็นตัวเลข (สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน, 2548)

งบประมาณ หมายถึง การกำหนดแผนสำหรับช่วงเวลาในอนาคตในรูปของตัวเลข ทั้งในรูปของการเงิน เช่น รายได้, ค่าใช้จ่ายและงบประมาณเงินทุน หรือเป็นตัวเลขที่ไม่ใช่การเงินเช่น งบประมาณของชั่วโมงแรงงาน, วัตถุดิบ, ยอดขาย หรือหน่วยของการผลิต การระบุแผนในรูปของตัวเลขสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม (คมกริบ ผูกฤตยาคามี, 2548)

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปคือ **งบประมาณงานฟาร์ม** จึงหมายถึง การวางแผนเกี่ยวกับรายรับและรายจ่ายในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจฟาร์มในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆไว้เป็นการล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมให้การรับและการจ่ายในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ นั้นเป็นไปอย่างพอเพียงตามที่ได้กำหนดไว้

ประโยชน์ของการทำงบประมาณฟาร์ม

งบประมาณฟาร์ม เป็นการแสดงแผนงานต่าง ๆ ของฟาร์มที่จะกระทำในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอนาคต ในฟาร์มขนาดเล็กแม้จะไม่มีการทำงานงบประมาณฟาร์มโดยเขียนแผนงานออกมา แต่ก็ต้องมีการกำหนดแผนงานที่จะทำไว้ในใจ โดยอาศัยความชำนาญที่เคยทำมาหลาย ๆ ปี เช่น ในฤดูการ

ผลิตต่อไป ฟาร์มของตนควรจะปลูกพืชอะไรบ้าง อย่างละกี่ไร่ ค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ จะเป็นเท่าไร แรงงาน เงินทุน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จะได้มาจากไหน รายได้ควรจะได้อะไร เป็นต้น สำหรับในฟาร์มขนาดใหญ่ นั้น ย่อมมีความซับซ้อนในการทำงานมากขึ้น จำเป็นต้องเขียนรายละเอียดของแผนงานที่จะทำออกมา เพื่อป้องกันความสับสนในการทำงาน เพื่อประกันว่าจะสามารถดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานประมาณฟาร์มจึงเป็นการวางแผนงานทั้งในด้านการเงินและการบริหารงานฟาร์ม และจะชี้ให้เห็นถึงผลที่จะได้รับก่อนที่จะได้ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

เนื่องจากปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ในฟาร์มสามารถเลือกใช้ได้หลายทาง ดังนั้น การทำงานประมาณฟาร์มจึงควรทำหลาย ๆ งานประมาณ และเปรียบเทียบกัน เพื่อเลือกงบประมาณที่จะทำ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของฟาร์มที่วางไว้ได้ดีที่สุด เพราะวัตถุประสงค์ของแต่ละฟาร์มย่อมต่างกัน บางฟาร์มต้องการรายได้สุทธิสูงที่สุด บางฟาร์มต้องการให้มีการเสี่ยงภัยน้อยที่สุด หรือบางฟาร์มต้องการให้มีเวลาพักผ่อนพอสมควร เป็นต้น ประโยชน์ของการทำงานประมาณฟาร์ม พอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านความเจริญก้าวหน้า

การจัดทำงานประมาณงานฟาร์มทำให้เกษตรกรต้องมีการติดตามความก้าวหน้าทางวิทยาการหรือเทคโนโลยีใหม่ๆที่จะใช้ในฟาร์มอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ในการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หรือในด้านเครื่องมืออุปกรณ์ทางการเกษตร เพราะข้อมูลเหล่านี้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการฟาร์มจะต้องมีการค้นคว้าข้อมูลในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการทำงานประมาณ

2. ด้านประสิทธิภาพ

การทำงานประมาณงานฟาร์มจะเป็นการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ที่ฟาร์มมีอยู่ เพื่อใช้ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะสามารถแจกลงถึงงบประมาณที่ต้องใช้ในการผลิตพืชหรือสัตว์ชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะหากเกษตรกรหรือผู้ประกอบการฟาร์มทำการปลูกพืชหรือสัตว์หลายกิจการ การทำงานประมาณฟาร์มจะช่วยให้การจัดการกับพืชแต่ละชนิดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการเปลี่ยนแปลง

การจัดทำงานประมาณฟาร์มจะทำให้มองเห็นภาพรวมของการใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ หรือมองเห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั่นเอง ทำให้สามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ทันทั่วทั้งที่

4. ด้านการนำไปใช้

การบันทึกข้อมูลต่าง ๆ จากการดำเนินงานฟาร์มลงในงบประมาณงานฟาร์ม ซึ่งเป็นการคิดอย่างรอบคอบในการลงบันทึกและจัดระบบงานฟาร์ม จึงทำให้เมื่อถึงเวลาที่จะต้องดึงข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้นั้น ทำได้สะดวกขึ้นและทำให้การประเมินผลการทำฟาร์มมีความรวดเร็วและถูกต้อง

5. ด้านการตรวจสอบ

เมื่องบประมาณงานฟาร์มถูกจัดทำอย่างเป็นระบบ ทำให้การนำไปใช้หรือการดำเนินงานฟาร์มเป็นไปอย่างมีระบบ ตามขั้นตอน เกษตรกรหรือผู้ประกอบการธุรกิจการก็สามารถตรวจสอบผลการทำฟาร์มได้อยู่เสมอ ทำการเปรียบเทียบสิ่งที่วางแผนไว้กับการปฏิบัติได้ทุกระยะ

6. ด้านการกู้ยืม

เมื่อธุรกิจฟาร์มมีข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เงินลงทุนของตนอย่างมีระบบ การทำงานก็มีระบบไปด้วย ผลการดำเนินงานจึงน่าเชื่อถือ หากจะต้องกู้ยืมเงินลงทุนเพิ่ม การแสดงงบประมาณเป็นหลักฐานสำคัญตัวหนึ่งที่จะทำให้มีโอกาสได้รับการปล่อยเงินกู้จากสถาบันการเงินหรือบุคคลอื่น

7. ด้านทักษะความชำนาญ

การทำงานงบประมาณเสมอทุกครั้งที่จะต้องมีการนำเงินมาลงทุนในปัจจุบันการผลิตต่าง ๆ จะเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการมีความชำนาญในการทำฟาร์มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะได้ใช้ดุลยพินิจอย่างกว้างขวาง และใช้ความละเอียดในการพิจารณาตลอดระยะเวลา

ชนิดของงบประมาณฟาร์ม

งบประมาณฟาร์มแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

1. งบประมาณฟาร์มทั้งหมด (Total of Complete Farm Budget)

- 1.1 งบประมาณด้านพืช
- 1.2 งบประมาณด้านสัตว์
- 1.3 งบประมาณด้านสัตว์

2. งบประมาณฟาร์มบางส่วน (Partial Farm Budget)

งบประมาณฟาร์มทั้งหมด

งบประมาณฟาร์มทั้งหมด หมายถึง งบประมาณที่ครอบคลุมกิจการต่าง ๆ ทุกอย่างที่จะทำให้ในฟาร์ม แสดงถึงองค์ประกอบของกิจการฟาร์มทั้งหมด โดยปกติการทำงานงบประมาณทั้งหมดนี้ควรทำทั้งในระยะยาวและระยะสั้น โดยงบประมาณในระยะยาวเป็นการวางแผนกว้าง ๆ ว่าโครงสร้างของฟาร์มจะเป็นอย่างไร จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในระยะ 3 ปี 5 ปี หรือ 10 ปี อย่างไรก็ตาม สำหรับงบประมาณในระยะสั้นนั้นจะพิจารณาในรายละเอียดแต่ละปี ว่าจะมีการดำเนินงานในฟาร์มอย่างไรจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การทำงานงบประมาณทั้งหมดจึงต้องใช้เวลาและความพยายามมาก ในฟาร์มที่มีกิจการขนาดใหญ่หลาย ๆ กิจการ การทำงานงบประมาณทั้งหมดอาจแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

1. สรรวจปัจจัยการผลิต

สำรวจปัจจัยการผลิต ทุกชนิดที่ฟาร์มมีอยู่ เช่น มีที่ดิน แรงงาน เครื่องจักรเครื่องมือ อะไรบ้างที่สามารถใช้ในการดำเนินงานฟาร์มได้ และพิจารณาว่าปัจจัยในการผลิตชนิดใดที่เป็นตัวจำกัดการผลิตที่สำคัญที่สุด ไม่อาจหามาเพิ่มเติมได้ เมื่อเกิดการขาดแคลน โดยทั่วไปปัจจัยการผลิตนี้ได้แก่ เงินทุน ซึ่งแสดงว่ากิจการต่าง ๆ ที่จะทำในฟาร์มจะถูกจำกัดจำนวนด้วยปริมาณเงินทุนที่มีอยู่ แม้จะมีที่ดินมากก็ไม่อาจประกอบการผลิตได้เต็มพื้นที่ที่มีอยู่ บางกรณีปัจจัยจำกัดที่สำคัญอาจเป็นแรงงาน หรือเมล็ดพันธุ์ เครื่องจักรเครื่องมือต่าง ๆ ก็ได้ ซึ่งทำให้ไม่สามารถทำการผลิตได้ตามที่ต้องการ

2. กำหนดชนิดและขนาดของกิจการ

กำหนดชนิดและขนาดของกิจการที่จะทำให้สอดคล้องกับปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น เช่น จะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์อะไรบ้าง จำนวนเท่าไร จะปลูกเมื่อไร หมุนเวียนกันอย่างไร

3. วางแผนผังฟาร์ม

การวางแผนผังฟาร์ม เพื่อแบ่งพื้นที่ในการทำฟาร์มให้ชัดเจนว่า ส่วนใดเป็นถนน หรือคลองชลประทาน พืชแต่ละชนิดจะปลูกส่วนไหนของพื้นที่ สถานที่เลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ควรจะอยู่ตรงไหน ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับชนิดและลักษณะของพื้นที่ของฟาร์ม

4. พิจารณารายละเอียดของแต่ละกิจการ

เมื่อวางแผนผังฟาร์มเรียบร้อยแล้ว ทำให้ทราบถึงกิจการต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของฟาร์มทั้งหมด ในขั้นนี้จึงเป็นการพิจารณารายละเอียดของแต่ละกิจการว่าจะมีลักษณะการดำเนินงานอย่างไร พร้อมกับประมาณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตลอดจนรายได้ที่จะได้รับในแต่ละกิจการทุกกิจการ เพื่อสรุปรวมกันเข้ามาเป็นงบประมาณทั้งหมดของฟาร์มต่อไป

5. สรุปงบประมาณ

ในการสรุปงบประมาณของแต่ละกิจการมาเป็นงบประมาณทั้งหมดของฟาร์มนั้น ควรสรุปเป็นหมวดใหญ่ ๆ ดังนี้ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในงบประมาณแต่ละชนิดดังต่อไปนี้

- 5.1 งบประมาณด้านพืช
- 5.2 งบประมาณด้านสัตว์
- 5.3 งบประมาณทั่วไป

เมื่อได้จัดทำงบประมาณด้านพืช งบประมาณด้านสัตว์ และงบประมาณทั่วไปแล้ว จึงนำงบประมาณทั้ง 3 ชนิดนี้ มาสรุปรวมกันโดยแยกส่วนของรายได้และรายจ่ายให้เห็นชัดเจน เพื่อจะได้ทราบผลตอบแทนที่จะได้รับจากงบประมาณที่ได้ทำนั้น (ดังตารางที่ 26)

งบประมาณด้านพืช

เป็นการรวบรวมรายการต่าง ๆ ทั้งด้านรายได้และรายจ่ายของพืชทุกชนิดเข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นส่วนประกอบของงบประมาณด้านพืชได้ชัดเจน จึงควรแยกเป็น 2 ส่วนคือ (ดังตารางที่ 21 และตารางที่ 22)

- (1) ส่วนการผลิตและการจำแนกผลผลิตของพืช
- (2) ส่วนของรายจ่ายเกี่ยวกับพืช

ตารางที่ 21 แสดงการผลิตและการจำแนกผลผลิตของพืช

ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตต่อไร่	ผลผลิตทั้งหมด	การจำแนกผลผลิต					
				บริเวณในครัวเรือน	ทำพันธุ์	อาหารสัตว์	ขาย	ราคาต่อหน่วย	รายได้ (บาท)
ข้าว	60	50 ถัง	3,000 ถัง	1,000 ถัง	100 ถัง	10 ถัง	1,890 ถัง	30	56,700
ข้าวโพด	25	450 กก.	11,250 กก.	-	300 กก.	1,000 กก.	9,950 กก.	2	19,900
ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตต่อไร่	ผลผลิตทั้งหมด	การจำแนกผลผลิต					
				บริเวณในครัวเรือน	ทำพันธุ์	อาหารสัตว์	ขาย	ราคาต่อหน่วย	รายได้ (บาท)
ข้าวฟ่าง	15	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
มันสำปะหลัง	10	XX	XX	-	-	-	XX	XX	XXX
รวม	110	-	-	-	-	-	-	-	XXXX

ที่มา: (เบญจมาศ ลักษณะนิยานนท์, 2547, หน้า 10)

การประเมินผลผลิตต่อไร่ อาจใช้ข้อมูลจากการที่ฟาร์มเคยทำกิจการขึ้นมาก่อนแล้ว หรือพิจารณาจากสภาพการผลิตโดยทั่วไปในท้องถิ่น ตลอดจนข้อมูลจากการที่หน่วยงานต่างๆ ได้ทำการทดลองและบันทึกผลไว้ สำหรับการจำแนกผลผลิตเพื่อใช้ในทางต่าง ๆ นั้น ควรประมาณให้ใกล้เคียงกับความต้องการแต่ละด้าน เช่น ขาย หลึง หรือเด็ก จะบริเวณข้าวปีละกี่ถัง รวมทั้งครอบครัวจะเป็นเท่าไร หรือพืชแต่ละชนิดจะต้องใช้พันธุ์พืชจำนวนเท่าไรต่อพื้นที่ 1 ไร่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้อาจได้มาจากการสอบถามและความชำนาญในการทำฟาร์ม หรือจากข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆ จัดทำไว้

ความสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การประมาณราคาของผลผลิต ไม่ควรจะประมาณไว้สูงหรือต่ำเกินไป เพราะบางปีการผลิตอาจมีความผิดปกติในด้านราคา จึงไม่ควรใช้ราคาของปีใดปีหนึ่งมาประมาณ ซึ่งจะทำให้รายได้ของฟาร์มผิดปกติไปด้วย ดังนั้น จึงควรใช้ราคาเฉลี่ยหลาย ๆ ปีของผลผลิตแต่ละชนิดมาประมาณ จะมีความเหมาะสมมากกว่า

ตารางที่ 22 แสดงรายจ่ายเกี่ยวกับพืช

ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ (บาท)							
		ค่าเตรียมพื้นที่	ค่าพันธุ์พืช	ค่าปุ๋ย	ค่ายาปราบศัตรูพืช	ค่าจ้างแรงงาน	รวม
ข้าว	60	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
ข้าวโพด	25	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ (บาท)							
		ค่าเตรียมพื้นที่	ค่าพันธุ์พืช	ค่าปุ๋ย	ค่ายาปราบศัตรูพืช	ค่าจ้างแรงงาน	รวม
ข้าวฟ่าง	15	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
มันสำปะหลัง	10	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
รวม	110	XXX	XXX	XXX	XXX	XXX	XXX	XXX	XXXX

ที่มา: (เบญจมาศ ลักษณะนิยานนท์, 2547, หน้า 10)

ในการประมาณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จะเป็นไปด้วยความถูกต้อง ถ้ามีการวางแผนการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างละเอียด ถูกต้อง เพราะค่าใช้จ่ายจะผันแปรไปตามจำนวนปัจจัยการผลิตที่ใช้ ข้อมูลฟาร์มในอดีตจะมีประโยชน์อย่างมากต่อการประมาณจำนวนปัจจัยการผลิตที่ใช้ สิ่งที่สำคัญคือ การประมาณราคาของปัจจัยการผลิต เช่น ค่าจ้างแรงงาน ค่าจ้างรถไถ ค่าน้ำมัน ค่าปุ๋ย จะต้อง

ตรวจสอบและคาดคะเนให้รอบคอบ เพราะมักจะมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีควรรักษาไว้ในอดีตมา ประมาณค่าใช้จ่าย จะทำให้ค่าใช้จ่ายที่ประมาณไว้ต่ำเกินไป เมื่อถึงระยะเวลาลงมือทำจริง ๆ อาจจะไม่มียุทธพหุที่จะดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

งบประมาณด้านสัตว์

ทำนองเดียวกับงบประมาณด้านพืช คือ ควรจะแยกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ (ดังตารางที่ 23 และตารางที่ 24)

- (1) ส่วนการผลิตและการจำแนกผลผลิตของสัตว์
- (2) ส่วนของรายจ่ายเกี่ยวกับสัตว์

ตารางที่ 23 แสดงการผลิตและการจำแนกผลผลิตของสัตว์

ชนิดของสัตว์	จำนวนผลผลิต	บริโภคในครัวเรือน	การจำแนกผลผลิต		
			มูลค่า	ขาย	มูลค่า
เป็ด	ไข่ 200,000 ฟอง	2,000 ฟอง	2,000	198,000 ฟอง	198,000
	เป็ดเนื้อ 1,000 ตัว	100 ตัว	2,500	900 ตัว	22,500
หมู	5,000 กก.	300 กก.	6,000	4,700 กก.	94,000
ปลาอุกด้าน	XX	XX	XX	XX	XX
รวม	-	-	XXX	-	XXX

ที่มา: (เบญจมาศ ลักษณะนิยานนท์, 2547, หน้า 11)

การประมาณอัตราการให้ผลผลิตของสัตว์มีความสำคัญอย่างมากในการประมาณจำนวนผลผลิต เช่น เป็ด 1 ตัว จะไข่ได้กี่ฟอง ในรอบปีการผลิต ระยะเวลาที่เปิดให้ผลผลิตลดลงจนไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายควรนำไปขายเป็นเป็ดเนื้อ อัตราการสูญเสียจากการปล่อยลูกปลาลงในบ่อเลี้ยง

ปลาจะเป็นเท่าไร เช่น ปล่อยลูกปลา 100,000 ตัว มีการสูญเสีย 20 เปอร์เซ็นต์ ก็จะได้ปลาที่โตเต็มที 80,000 ตัว เมื่อคิดเป็นน้ำหนักจะได้ปลากี่กิโลกรัม

ตารางที่ 24 แสดงรายจ่ายเกี่ยวกับสัตว์

ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ	การจำแนกผลผลิต						รวมค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ
	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	
ค่าพันธุ์	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
อาหารสัตว์							
ก. ปลาขี้ขาว	XX	-	XX	-	XX	-	XXX
ข. ขี้ขาวโผล่	XX	-	XX	-	XX	-	XXX
ค.	XX	-	XX	-	XX	-	XXX
ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ	การจำแนกผลผลิต						รวมค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ
	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	
อาหารสัตว์ที่ซื้อ							
ก. รำละเอียด	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
ข. รำหยาบ	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
ค. ปลาป่น	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
ง.	XX	XX	Xx	XX	XX	XX	XXX
ค่าแรงงาน	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
ค่ายารักษาโรค	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
.....	XX	XX	XX	XX	XX	XX	XXX
.....							
รวม	-	XXX	-	XXX	-	XXX	XXX

ที่มา: (เบญจมาศ ลักษณะนิยานนท์, 2547, หน้า 12)

งบประมาณทั่วไป

เป็นงบประมาณเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายซึ่งไม่สามารถแยกออกได้โดยชัดเจนว่า เป็นค่าใช้จ่ายของพืชหรือของสัตว์ และถึงแม้จะพยายามแยกออกโดยใช้อัตราส่วนแห่งการปฏิบัติงานเป็นตัวกำหนด ก็จะทำให้ยุ่งยากเสียเวลาไม่คุ้มกับประโยชน์ที่จะได้รับ เช่น ค่าน้ำมันรถในการขนผลผลิตไปขาย ซึ่งใช้รวมกันไปทั้งผลผลิตจากพืชและสัตว์ ค่าอุปกรณ์และแบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในฟาร์ม ค่าไฟฟ้า ค่าซ่อมแซมเครื่องจักรเครื่องมือ ค่าภาษีที่ดิน เป็นต้น งบประมาณทั่วไปนี้ อาจแบ่งรายจ่ายออกเป็น 2 ประเภท คือ รายจ่ายผันแปร และรายจ่ายคงที่

ตารางที่ 25 แสดงงบประมาณทั่วไป

ประเภทของรายจ่าย	จำนวนเงิน
รายจ่ายผันแปร	
ก. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	XX
ข. ค่าไฟฟ้า	XX
ค. ค่าแบบพิมพ์ต่าง ๆ	XX
ง. ค่าซ่อมแซมเครื่องจักรเครื่องมือ	XX
จ. ค่าแรงงาน	XX
.....	<u>XX</u>
รวม	<u>XXX</u>
รายจ่ายคงที่	
ก. ค่าใช้ที่ดิน	XX
ข. ค่าดอกเบี้ยเงินลงทุน	XX
ค. ค่าภาษี	XX
.....	<u>XX</u>
รวม	<u>XXX</u>

ที่มา: (เบญจมาศ ลักษณะนิยานนท์, 2547, หน้า 13)

ตารางที่ 26 แสดงงบประมาณทั้งหมดของฟาร์ม

รายการ	จำนวนเงิน (บาท)
รายได้ที่จะได้รับ	
รายได้จากพืชทุกชนิด	XXX
รายได้จากสัตว์ทุกชนิด	XXX
ผลผลิตจากพืชและสัตว์ที่ใช้ในครัวเรือน	XXX
รายได้อื่น ๆ ของฟาร์ม	XXX
รวม	XXXX
รายจ่ายที่จะต้องเสีย	
รายจ่ายของพืชโดยตรง	XXX
รายจ่ายของสัตว์โดยตรง	XXX
รายจ่ายทั่วไป (ผันแปร)	XXX
รายจ่ายทั่วไป (คงที่)	XXX
รวม	XXXX
รายได้สุทธิที่คาดว่าจะได้รับ	XXXX

ที่มา: (เบญจมาศ ลักษณะนิยานนท์, 2547, หน้า 14)

ถ้าต้องการหาผลตอบแทนอื่น ๆ อีก เช่น ผลตอบแทนจากแรงงานและการจัดการของผู้ดำเนินงานฟาร์ม (Operator's Return to Labor and Management) หรือ ผลตอบแทนของเงินทุนเฉลี่ย (Return to Average Capital) ก็หาเพิ่มเติมได้โดยดูรายละเอียดในบทต่อไป ในการจัดทำงบประมาณทั้งหมดนี้ ควรจัดทำเอกสารประกอบงบประมาณด้วย โดยให้เป็นเอกสารที่แสดงรายละเอียดในวิธีการดำเนินงานฟาร์ม เช่น แสดงรายละเอียดว่า พันธุ์พืชที่จะใช้นั้นจะหาได้จากแหล่งใดบ้าง ระยะเวลาที่ต้องการแรงงานจำนวนมากจะเป็นระยะเวลาใด แหล่งแรงงานอยู่ที่ใดบ้าง หน่วยงานที่จะให้คำแนะนำเมื่อเกิดอุปสรรคในการดำเนินงานฟาร์มมีอยู่ที่ไหน อาหารสัตว์ที่มี

คุณภาพดีจะได้จากไหน แหล่งผสมพันธุ์สัตว์ แหล่งขายผลผลิต แหล่งเงินทุน ตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงานฟาร์ม

งบประมาณฟาร์มบางส่วน

งบประมาณฟาร์มบางส่วน เมื่อได้มีการจัดทำงบประมาณทั้งหมด หรือวางรูปการดำเนินงานฟาร์มไว้ทั้งหมดแล้ว ในบางกรณีผู้จัดการฟาร์มอาจมีความประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของฟาร์มบางส่วน ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อองค์ประกอบส่วนใหญ่ของฟาร์ม ก็ไม่มีความจำเป็นต้องยกเลิกงบประมาณที่ทำไว้ แล้วจัดทำขึ้นมาใหม่ทั้งหมด อันทำให้เสียเวลาโดยใช่เหตุ ควรใช้วิธีการทำงบประมาณเฉพาะบางส่วนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น ซึ่งสามารถจะใช้เสริมเข้ากับงบประมาณทั้งหมดเดิมได้อย่างรวดเร็ว และประหยัดเวลา การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของฟาร์มบางส่วนในที่นี้ อาจเกิดขึ้นเนื่องจาก

1. การเพิ่มกิจการใหม่เข้ากับงบประมาณทั้งหมด
2. การลดกิจการลงจากงบประมาณทั้งหมด
3. การเปลี่ยนกิจการจากชนิดหนึ่งไปเป็นอีกชนิดหนึ่ง

สำหรับการเพิ่มกิจการใหม่ หรือการลดกิจการบางอย่างลงจากงบประมาณเดิมนั้น สามารถจัดทำได้โดยง่าย โดยการเพิ่มหรือตัดรายการที่เกี่ยวข้องกับกิจการที่จะเพิ่มหรือที่จะลดออกจากงบประมาณทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งไม่ว่ารูปแบบในการเปลี่ยนแปลงของงบประมาณบางส่วนจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร ก็จะประกอบไปด้วย 4 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

1. ต้นทุนเพิ่ม (Additional Cost)

อาจเนื่องจากการขยายกิจการธุรกิจฟาร์ม จะต้องมีการซื้อปัจจัยการผลิตเพิ่ม หรือจะต้องซื้อปัจจัยการผลิตชนิดใหม่แทนปัจจัยการผลิตอื่นๆ ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรที่เพิ่มขึ้น ถ้าธุรกิจฟาร์มจะต้องซื้อเครื่องจักรใหม่ สร้างตึกใหม่ เหล่านี้เป็นต้นทุนคงที่ที่เพิ่มขึ้น ต้นทุนเหล่านี้ควรคิดในรูปค่าเฉลี่ยต่อปี เช่น ค่าเสื่อมของเครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น

2. ต้นทุนลดลง (Reduced cost)

ต้นทุนลดลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเช่น ลดเครื่องมือเครื่องจักร ตลอดจนการลงทุนอื่นๆ ที่ต้องใช้งบเงินมากอาจทำให้ต้นทุนคงที่ลดลง ส่วนต้นทุนผันแปรก็อาจลดลงได้โดยการลดขนาดของธุรกิจฟาร์มลง ทำให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตลดลง

3. รายได้ลด (Reduced Income)

การเปลี่ยนแปลงบางอย่างในฟาร์มอาจทำให้รายได้ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะมีการกำจัดหรือเลิก บางกิจการลดขนาดของกิจกรรมลง หรือทำให้ผลผลิตลดลง ดังนั้นการคำนวณรายได้ที่ลดลงจะต้องใช้ความระมัดระวังในการคาดคะเนผลผลิตเฉลี่ย ระดับผลผลิต ตลอดจนราคาของผลผลิต เพื่อให้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด

4. รายได้เพิ่ม (Additional Income)

การเปลี่ยนแปลงบางอย่างภายในฟาร์มอาจทำให้รายได้ของฟาร์มเพิ่ม เช่นหากมีการเปลี่ยนแปลงกิจการฟาร์มโดยการเพิ่มกิจการใหม่ หรือมีการขยายกิจการฟาร์ม ซึ่งทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

การทำงานประมาณบางส่วนในกรณีเมื่อต้องการเปลี่ยนจากกิจการอย่างหนึ่งไปเป็นกิจการอีกอย่างหนึ่งนั้น ผู้จัดการฟาร์มต้องพิจารณาถึงรายได้ และรายจ่ายต่าง ๆ ที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลจากการเปลี่ยนกิจการนั้น ซึ่งรายได้และรายจ่ายที่จะเปลี่ยนแปลงไปนี้ จะประกอบด้วยรายการโดยสรุป คือ

1. รายได้ที่จะได้รับเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	XXX
2. รายจ่ายที่จะลดลง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<u>XXX</u>
3. ส่วนที่จะได้รับเพิ่มขึ้น (รายการที่ 1 + รายการที่ 2)	<u>XXXX</u>
4. รายจ่ายที่จะต้องเสียเพิ่มขึ้น อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	XXX
5. รายได้ที่จะได้รับน้อยลง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<u>XXX</u>
6. ส่วนที่จะต้องเสียเพิ่มขึ้น (รายการที่ 4 + รายการที่ 5)	<u>XXXX</u>

เปรียบเทียบรายการที่ 3 กับรายการที่ 6 ถ้ารายการที่ 3 มากกว่ารายการที่ 6 แสดงว่าการเปลี่ยนแปลงกิจการจะทำให้ฟาร์มได้รับรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้ารายการที่ 6 มากกว่ารายการที่ 3 แสดงว่า การเปลี่ยนแปลงจะทำให้รายได้สุทธิของฟาร์มลดลง ฟาร์มจึงไม่ควรจะเปลี่ยนแปลงกิจการไปจากเดิม รายได้สุทธิจากฟาร์มจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงเป็นจำนวนเท่าไรถ้ามีการเปลี่ยนแปลงกิจการนั้น พิจารณาจากผลต่างระหว่างรายการที่ 3 และรายการที่ 6

ตัวอย่าง ฟาร์มแห่งหนึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด 100 ไร่ โดยแบ่งปลูกข้าว 50 ไร่ อ้อย 30 ไร่ และข้าวฟ่าง 20 ไร่ ถ้าต้องการเปลี่ยนพื้นที่ใช้ในการปลูกข้าวทั้งหมดมาปลูกข้าวโพด การทำงบประมาณบางส่วนจะประกอบด้วยรายการดังต่อไปนี้

1. รายได้ที่จะได้รับเพิ่มขึ้น คือ	
- รายได้จากการขายข้าวโพดจำนวน 50 ไร่	52,500 บาท
2. รายจ่ายที่จะลดลง คือ รายจ่ายเกี่ยวกับการผลิตข้าวที่จะไม่ต้องจ่ายอีกต่อไป เช่น	
- ค่าพันธุ์ข้าว	XXX
- ค่าปุ๋ย	XXX
- ค่ายาปราบศัตรูพืช	XXX
- ค่าแรงงานในการปลูกข้าว	XXX
.....	<u>XXX</u>
รวม	<u>35,000</u> บาท
3. ส่วนที่จะได้รับเพิ่มขึ้น (รายการที่ 1 + รายการที่ 2)	<u>87,500</u> บาท
4. รายจ่ายที่จะต้องเสียเพิ่มขึ้น คือรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการปลูกข้าวโพด จำนวน 50 ไร่ เช่น	
- ค่าพันธุ์ข้าวโพด	XXX
- ค่าปุ๋ย	XXX
- ค่ายาปราบศัตรูพืช	XXX
- ค่าแรงงานในการปลูกข้าวโพด	XXX
.....	<u>XXX</u>

รวม 32,500 บาท

5. รายได้ที่จะได้รับน้อยลง คือ รายได้จากข้าว 50 ไร่
ซึ่งจะไม่มีขายอีกต่อไป 60,000 บาท
6. ส่วนที่จะต้องเสียเพิ่มขึ้น (รายการที่ 4 + รายการที่ 5) 92,500 บาท

พิจารณารายการที่ 3 และ 6 จะเห็นว่า การจะเปลี่ยนจากการปลูกข้าวมาเป็นข้าวโพด จะทำให้รายได้สุทธิของฟาร์มลดลงจากเดิมเท่ากับ 92,500 – 87,500 เท่ากับ 5,000 บาท ดังนั้น ฟาร์มควรจะดำเนินการเพาะปลูกตามแผนงานเดิม

การทำงานประมาณบางส่วนอาจใช้ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ในฟาร์มอีก เช่น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิธีการผลิตในฟาร์ม จากการใช้แรงงานคนมาใช้แรงงานเครื่องจักร รายจ่ายที่จะลดลงจึงเป็นค่าจ้างแรงงานคน ซึ่งจะไม่ได้จ่ายอีกต่อไป รายจ่ายที่จะต้องเสียเพิ่มขึ้น เช่น ค่าน้ำมัน ค่าซ่อมแซมเครื่องจักร ค่าพนักงานประจำเครื่องจักร เป็นต้น ซึ่งจะทำให้สามารถพิจารณาได้ว่า ควรใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนหรือไม่ จึงเห็นได้ว่า การทำงานประมาณบางส่วนจะประหยัดเวลาขึ้นมาก และช่วยเสริมงบประมาณทั้งหมดได้อย่างดี

จากตัวอย่างที่แล้วในรายการที่ 5 เราได้สมมติว่า ได้ผลผลิตข้าว 40 ถึงต่อไร่ และราคาข้าวถึงละ 30 บาท ซึ่งทำให้รายได้ของข้าวเท่ากับ 60,000 บาท ถ้ารายการที่ 1, 2 และรายการที่ 4 คงที่ แต่ราคาข้าวเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น ราคาข้าวที่จะทำให้รายการที่ 3 เท่ากับรายการที่ 4 ซึ่งเรียกว่า จุดคุ้มทุน (Break-even Point) จะคำนวณได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ราคาข้าวที่จุดคุ้มทุน} &= \frac{\text{รายการที่ 3} - \text{รายการที่ 4}}{\text{จำนวนผลผลิตข้าว}} = \frac{87,500 - 32,500}{2,000} \\ &= 27.50 \text{ บาทต่อถึง} \end{aligned}$$

หมายความว่า ถ้าราคาข้าวต่ำกว่าถึงละ 27.50 บาท ผู้จัดการฟาร์มควรเปลี่ยนจากการปลูกข้าวมาปลูกข้าวโพด ถ้ารายการที่ 1, 2, 4 ตลอดจนผลผลิตข้าวที่ประมาณไว้ยังคงเดิม

หรือถ้ากำหนดให้รายการที่ 1, 2, 4 คงที่ และราคาข้าวเป็น 30 บาทต่อถังตามข้อสมมติเดิม

$$\begin{aligned} \text{จำนวนผลผลิตข้าวที่จุดคุ้มทุน} &= \frac{\text{รายการที่ 3} - \text{รายการที่ 4}}{\text{ราคาข้าว}} = \frac{87,500 - 32,500}{30} \\ &= 1833.3 \text{ ถัง หรือ } 36.67 \text{ ถังต่อไร่} \end{aligned}$$

แสดงว่า ถ้าได้ผลผลิตข้าวต่ำกว่า 36.67 ถังต่อไร่ ในขณะที่รายการที่ 1, 2, 4 คงที่ และราคาข้าวเป็น 30 บาทต่อถัง ควรจะเปลี่ยนจากการปลูกข้าวมาปลูกข้าวโพด ในทำนองเดียวกัน เราอาจหาราคาข้าวโพดจำนวนผลผลิตข้าวโพด ที่จุดคุ้มทุนได้หรือแม้แต่ รายการที่ 2 และรายการที่ 4 ที่จุดคุ้มทุนก็หาได้เช่นกัน

หมายเหตุ การคำนวณการหาจำนวนการผลิตที่จุดคุ้มทุนอาจหาได้จากสูตร ต่อไปนี้ก็ได้

$$\text{จำนวนผลิตที่คุ้มทุน} = \frac{\text{ต้นทุนคงที่}}{\text{ราคาขาย} - \text{ต้นทุนผันแปร}}$$

ลักษณะของแผนและงบประมาณที่ดี

แผนและงบประมาณที่ดี ควรจะมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงขนาดของกิจการของพืชหรือสัตว์

ในงบประมาณที่ได้ระบุถึงชนิดของพืชหรือสัตว์แต่ละกิจการนั้น ข้อมูลของพืชหรือสัตว์ในแต่ละกิจการเหล่านั้นควรมีขนาดใหญ่พอสมควร เพราะหากมีกิจการเล็กเกิดไปจนไม่มี

ประสิทธิภาพ ก็จะทำให้เสียทรัพยากรไปโดยไม่คุ้มค่า ในประเด็นนี้ต้องพิจารณาขนาดของฟาร์ม ถ้าฟาร์มมีพื้นที่น้อยและไม่สามารถหาที่ดินมาเพิ่มได้แล้วก็ไม่ควรแบ่งแยกย่อยจนเกินไป

2. คำนิยามถึงการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่

ใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ กล่าวคือจะต้องนำเทคนิคการประกอบการมาใช้ในที่ดินแรงงาน และเครื่องจักรเครื่องมือทุกชนิด ผสมผสานผ่านกระบวนการผลิตให้ได้ผลผลิตอย่างเต็มที่เต็มกำลังตลอดทั้งปี ไม่มีปัจจัยใดว่างอยู่โดยเปล่าประโยชน์

3. คำนิยามถึงการใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือที่ทันสมัย

ใช้วิธีผลิตและเครื่องมือที่ทันสมัย โดยที่เทคนิคในการผลิตทางการเกษตรและการประดิษฐ์เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ได้มีการพัฒนาอยู่เสมอ ทำให้การทำฟาร์มมีประสิทธิภาพสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่มีข้อควรระวังคือ อย่าใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องมือที่ทันสมัยเกินความจำเป็น เพราะเท่ากับว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับเทคโนโลยีหรือเครื่องมือเหล่านั้นเกินความจำเป็น

4. คำนิยามถึงความยืดหยุ่นในขนาด

มีความยืดหยุ่น กล่าวคือ ถ้าเหตุการณ์หรือสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปจนจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง ขยายหรือลดกิจการบางอย่างลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์นั้นๆ แล้วสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบที่วางแผนเอาไว้และงบประมาณที่ได้ตั้งไว้ได้โดยไม่ก่อปัญหาให้เกิดความยุ่งยากจนเกินไป

5. คำนิยามถึงสภาพแวดล้อมของพืชหรือสัตว์

สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในการเลือกชนิดของพืชหรือสัตว์ที่เลี้ยงไว้ นั้น จะต้องคำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศและภูมิประเทศในท้องถิ่นนั้นด้วย เช่น ภาคเหนือสามารถปลูกลำไยหรือยาสูบได้ดี ก็ควรจะนำมาพิจารณาด้วยหากเกษตรกรทำการวางแผนและทำงบประมาณฟาร์มอยู่ในภาคเหนือ ในทางตรงกันข้ามสำหรับภาคกลาง พืช 2 ชนิดนี้อาจจะปลูกได้แต่ก็ให้ผลผลิตได้น้อยในภาคกลาง ก็ไม่ควรนำมาใส่ในแผนและงบประมาณสำหรับเกษตรกรที่อยู่ในภาคกลาง

6. คำนิยามถึงต้นทุนการผลิตกับราคาขาย

การวางแผนและงบประมาณงานฟาร์มควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนในการผลิตกับราคาขายผลผลิตนั้นด้วย กล่าวคือควรมุ่งเน้นไปที่การผลิตที่ทำให้เสียต้นทุนน้อยและได้รายได้หรือกำไรมากเป็นหลัก เพราะการทำฟาร์มคือการทำธุรกิจชนิดหนึ่ง หากการผลิตพืชหรือสัตว์ชนิดใดที่ผลิตแล้วขายไม่ได้ ขาดทุนด้วยเหตุผลใดก็ตามก็ควรเปลี่ยนเป็นพืชหรือสัตว์ชนิดใหม่

7. คำนิยามถึงตลาดของผลผลิต

คำนึงถึงตลาดของผลผลิตต่างๆ ในการวางแผนและทำงานประมาณงานฟาร์มควรต้องคำนึงถึงตลาดของผลผลิตที่ผลิตขึ้นมาด้วย หากผลิตแล้วขายไม่ได้ หรือขายได้ราคาต่ำก็เท่ากับว่าฟาร์มไม่ประสบผลสำเร็จ จะพิจารณาเฉพาะแต่เรื่องของต้นทุนแต่ไม่สนใจกับเรื่องของตลาดนั้นไม่ได้

8. คำนึงถึงความชำนาญของเจ้าของกิจการ

ความชำนาญในการประกอบการของเจ้าของฟาร์ม การกำหนดกิจกรรมที่ระบุในแผนและงบประมาณงานฟาร์ม โดยเฉพาะกิจกรรมหลักของฟาร์ม ควรให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับความรู้ ทักษะความชำนาญในกิจการของพืชหรือสัตว์นั้นๆ กล่าวคือ เกษตรกรต้องเลือกทำในสิ่งที่ตนถนัดและทำได้ดีนั่นเอง มิฉะนั้นฟาร์มอาจประสบกับการขาดทุน หากเป็นกิจการที่น่าพิจารณาลองทำเนื่องจากได้ผลกำไรดีก็อาจทดลองก่อนในปริมาณไม่มาก เป็นกิจการรองลงไป

9. คำนึงถึงความเสี่ยง

ควรให้มีความเสี่ยงน้อย การทำฟาร์มโดยปรกติจะมีความเสี่ยงในเรื่องของสภาพดินฟ้าอากาศ ตลอดจนโรคและแมลงต่างๆ อยู่แล้ว หากยังไปเลือกทำกิจการที่ไม่เคยมีผู้อื่นทำ และไม่ทราบว่าจะขายได้หรือมีกำไรจริงหรือไม่ ก็จะทำให้ยิ่งเป็นการเสี่ยงต่อการขาดทุนมากยิ่งขึ้น

สรุปสาระสำคัญของบทที่ 5

ก่อนเริ่มดำเนินการในฟาร์ม เกษตรกรควรได้มีการวางแผนงบประมาณฟาร์มก่อนปฏิบัติกิจกรรมใดๆ ในฟาร์ม ทั้งนี้เพื่อให้การใช้ปัจจัยการผลิต (อันได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงาน การประกอบการ) ในการดำเนินงานฟาร์มเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการวางแผนการทำฟาร์ม หมายถึง การคิดและการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำฟาร์มอย่างมีระบบ คำว่ามีระบบหมายความว่าได้มีการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบโดยได้ทำการประเมินสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำธุรกิจฟาร์มอย่างละเอียด และได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำฟาร์มไว้ชัดเจน อีกทั้งได้กำหนดทางเลือกอันเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานฟาร์ม ที่มีความสอดคล้อง และสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายการทำฟาร์มให้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามที่คาดหวัง และในการวางแผนทำธุรกิจฟาร์ม นั้น เกษตรกรต้องมีการจัดทำงบประมาณ อันเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเงินทุนที่มาจากรายได้ของเกษตรกร เกษตรกรต้องพิจารณาว่าจะจ่ายเพื่อลงทุนในกิจการใดหรือโครงการใดบ้าง งบประมาณลักษณะนี้ เราเรียกว่าเป็นงบประมาณฟาร์มทั้งหมด ซึ่งอาจทำได้สำหรับ

หลายปี ส่วนงบประมาณบางส่วนนั้นเป็นกรณีที่น่าจะเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของฟาร์มบางส่วน เช่น เปลี่ยนแปลงชนิดของกิจการที่ผลิตไปเป็นกิจการอื่นแทน เป็นต้น

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของการวางแผนการทำฟาร์ม
2. การวางแผนให้ประโยชน์กับการทำฟาร์มอย่างไร
3. การออกแบบวางแผนฟาร์มมีหลักในการพิจารณาอย่างไรบ้าง
4. คำว่าเกษตรพอเพียงหรือเกษตรผสมผสานมีหลักการอย่างไร
5. จงอธิบายความหมายของงบประมาณงานฟาร์ม
6. การทำงบประมาณมีประโยชน์อย่างไรต่อการทำธุรกิจฟาร์ม
7. อธิบายลักษณะของงบประมาณฟาร์มทั้งหมดว่าหมายถึงอะไร
8. อธิบายลักษณะของงบประมาณฟาร์มบางส่วนว่าหมายถึงอะไร
9. จงแสดงการหาจุดคุ้มทุน โดยสมมติการเปลี่ยนแปลงการผลิตขึ้นเองว่าควรเปลี่ยนแปลงหรือไม่ (ดูรายละเอียดหัวข้อของงบประมาณฟาร์มบางส่วน)
10. ลักษณะของแผนงบประมาณที่ดีควรเป็นอย่างไร